📖 אדם הראשון והיום שהלך והתקצר – אגדה לימי כסלו

יצרה: רוית ראש בן ישי

חט"ב (ז'–ט') · ספרות · 45 דקות

🎯 מטרות

- לקרוא סיפור אגדה ולזהות את מבנה העלילה: פתיחה, סיבוך, פעולה, תפנית, סיום.
- לעקוב אחר המעבר של הדמות מפחד להבנה ולשמחה.
- לזהות מילה מנחה בסיפור (הפועל "ראה") ולהסביר את תפקידה.
- לקשור בין הסיפור לימים הקצרים של כסלו–טבת ולאור החנוכה.

🧺 חומרים

- הטקסט המנוקד (בדף העבודה) ומילון מילים קשות
- טבלת מבנה עלילה
- כרטיסי יציאה

⏱️ מהלך השיעור (45 דקות)

דקות	שלב	מה עושים
0–7	פתיחה: "רגע של חושך"	שואלים: מה אתם מרגישים כשמחשיך כבר בארבע וחצי? (בירושלים השמש שוקעת ב־5.12.2026 בשעה 16:34 בערך). אוספים מילים על הלוח.
7–15	קריאה משותפת	קוראים את האגדה בקול, עוצרים על המילים הקשות (מילון בדף).
15–33	עבודה בארבע קבוצות	1: ציר זמן של העלילה · 2: הרגשות של אדם בכל שלב, עם ציטוט · 3: המילה "ראה" – מה השתנה בין הראייה הראשונה לשנייה? · 4: מונולוג פנימי של אדם בשמונת ימי התענית
33–40	הצגה במליאה	כל קבוצה מציגה בדקה וחצי.
40–45	סיכום וכרטיס יציאה	דווקא בימים הארוכים־לילה אנחנו מדליקים נרות. כתבו: מה מביא לכם "אור" כשקשה?

📜 הטקסט

📜 הטקסט: מסכת עבודה זרה, דף ח' עמוד א'

תָּנוּ רַבָּנַן: לְפִי שֶׁרָאָה אָדָם הָרִאשׁוֹן יוֹם שֶׁמִּתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ, אָמַר: אוֹי לִי! שֶׁמָּא בִּשְׁבִיל שֶׁסָּרַחְתִּי עוֹלָם חָשׁוּךְ בַּעֲדִי וְחוֹזֵר לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ, וְזוֹ הִיא מִיתָה שֶׁנִּקְנְסָה עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם. עָמַד וְיָשַׁב שְׁמוֹנָה יָמִים בְּתַעֲנִית [וּבִתְפִלָּה]. כֵּיוָן שֶׁרָאָה תְּקוּפַת טֵבֵת, וְרָאָה יוֹם שֶׁמַּאֲרִיךְ וְהוֹלֵךְ, אָמַר: מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא. הָלַךְ וְעָשָׂה שְׁמוֹנָה יָמִים טוֹבִים. לְשָׁנָה הָאַחֶרֶת עֲשָׂאָן לְאֵלּוּ וּלְאֵלּוּ יָמִים טוֹבִים. הוּא קְבָעָם לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְהֵם קְבָעוּם לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה.

בבלי, עבודה זרה ח ע"א (קטע הסיפור בלבד)

📖 מילים קשות

מילה	פירוש
מִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ	הולך וקטן
סָרַחְתִּי	חטאתי, עשיתי מעשה לא טוב
חָשׁוּךְ בַּעֲדִי	נעשה חשוך בגללי
תֹּהוּ וָבֹהוּ	ריק ובלבול, כמו לפני הבריאה
נִקְנְסָה	נגזרה כעונש
תְּקוּפַת טֵבֵת	הימים הקצרים ביותר בשנה (סביב 21 בדצמבר)
מַאֲרִיךְ וְהוֹלֵךְ	הולך ומתארך
מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם	כך הטבע מתנהג תמיד

🧭 שאלות מנחות לדיון

- מה אדם חשב שקורה לעולם? למה הוא האשים את עצמו?
- מה עשה במקום להתייאש? (ישב בתענית ובתפילה – פנה אל ה' ולקח אחריות)
- מה גילה כשראה את "תקופת טבת"? איך השתנה הרגש שלו?
- מה פירוש "מנהגו של עולם הוא" – ומה המשפט יכול ללמד אותנו על תקופות קשות?

🕎 קשר לכסלו ולחנוכה

גם הסיפור של אדם וגם חנוכה מתרחשים סביב הימים הקצרים בשנה, בשניהם שמונה ימים, ובשניהם המעבר הוא מחושך ומצוקה לאור, לשמחה ולהודאה. ביום כ"ה בכסלו תשפ"ז (5.12.2026) הלילות ארוכים מאוד – וזה בדיוק הזמן שבו מוסיפים נר בכל ערב.

🗺️ מפת התאמות והנגשות

למי	מה מתאימים
🟡 מתקשים ומתקשות	מילון המילים הקשות מודבק ליד הטקסט; שאלות 1–4 עם התחלת משפט ("אדם ראה ש...").
🟢 חנ"מ	קריאה בקול של המורה, הטקסט מחולק לשלוש פסקאות קצרות; טבלת עלילה עם שלוש שורות בלבד (פתיחה–אמצע–סוף) וציורים.
🔵 עולים ועולות	גרסה פשוטה בעל פה: "אדם ראה שהימים קצרים. הוא פחד. אחר כך הימים התארכו. הוא שמח." ומילון בתמונות (🌑 חושך, ☀️ אור).
⭐ מצטיינים ומצטיינות	השוואה לפסוק "הָעָם הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גָּדוֹל" (ישעיהו ט', א') – מה משותף?

💡 **הערה למורה:** רגישות: בסיפור אדם מאשים את עצמו. כדאי להדגיש את המעבר מאשמה ומפחד להבנה ולהודאה. הסוגיה בגמרא ממשיכה בנושא אחר – לומדים רק את קטע הסיפור.

📝 דף עבודה · אדם הראשון והיום שהלך והתקצר – אגדה לימי כסלו

חט"ב (ז'–ט') · ספרות · 45 דקות

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

📜 הטקסט: מסכת עבודה זרה, דף ח' עמוד א'

תָּנוּ רַבָּנָן: לְפִי שֶׁרָאָה אָדָם הָרִאשׁוֹן יוֹם שֶׁמִּתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ, אָמַר: אוֹי לִי! שֶׁמָּא בִּשְׁבִיל שֶׁסָּרַחְתִּי עוֹלָם חָשׁוּךְ בַּעֲדִי וְחוֹזֵר לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ, וְזוֹ הִיא מִיתָה שֶׁנִּקְנְסָה עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם. עָמַד וְיָשַׁב שְׁמוֹנָה יָמִים בְּתַעֲנִית [וּבִתְפִלָּה]. כֵּיוָן שֶׁרָאָה תְּקוּפַת טֵבֵת, וְרָאָה יוֹם שֶׁמַּאֲרִיךְ וְהוֹלֵךְ, אָמַר: מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא. הָלַךְ וְעָשָׂה שְׁמוֹנָה יָמִים טוֹבִים. לְשָׁנָה הָאַחֶרֶת עֲשָׂאָן לְאֵלּוּ וּלְאֵלּוּ יָמִים טוֹבִים. הוּא קִבְּעָם לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְהֵם קִבְּעוּם לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה.

בבלי, עבודה זרה ח ע"א (קטע הסיפור בלבד)

מילה	פירוש
מִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ	הולך וקטן
סָרַחְתִּי	חטאתי, עשיתי מעשה לא טוב
חָשׁוּךְ בַּעֲדִי	נעשה חשוך בגללי
תֹּהוּ וָבֹהוּ	ריק ובלבול, כמו לפני הבריאה
נִקְנְסָה	נגזרה כעונש
תְּקוּפַת טֵבֵת	הימים הקצרים ביותר בשנה (סביב 21 בדצמבר)
מַאֲרִיךְ וְהוֹלֵךְ	הולך ומתארך
מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם	כך הטבע מתנהג תמיד

1. מה ראה אדם הראשון, ומה חשב שקורה? העתיקו ציטוט.

_____

_____

_____

2. מה עשה אדם כשפחד? מה זה מלמד על דמותו?

3. מה ראה בתקופת טבת, ומה הבין?

4. השלימו את מבנה העלילה:

שלב	מה קורה?
פתיחה	
סיבוך	
פעולה	
תפנית	
סיום	

5. הפועל "ראה" חוזר בסיפור כמה פעמים. מדוע לדעתכם?

6. כתבו שלושה קווי דמיון בין הסיפור לבין חג החנוכה.

7. "מְנֻהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא" – כתבו מה המשפט מלמד אתכם על רגע קשה בחיים.

🔑 מפתח תשובות למורה · אדם הראשון והיום שהלך והתקצר – אגדה לימי כסלו

1. 1. ראה "יוֹם שֶׁמִּתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ"; חשב שבגלל שחטא העולם נחשך וחוזר לתוהו ובוהו, ושזו המיתה שנגזרה עליו.
2. 2. ישב שמונה ימים בתענית ובתפילה. הוא לא התייאש: לקח אחריות ופנה אל ה׳.
3. 3. ראה "יוֹם שֶׁמַּאֲרִיךְ וְהוֹלֵךְ" והבין שזה "מנהגו של עולם" – מחזור טבעי ולא עונש. אז עשה שמונה ימים טובים.
4. 4. פתיחה: הימים מתקצרים · סיבוך: אדם פוחד שהעולם נחשך בגללו · פעולה: שמונה ימי תענית ותפילה · תפנית: בתקופת טבת היום מתחיל להתארך · סיום: שמונה ימים טובים.
5. 5. הראייה הראשונה הובילה לפחד ולפירוש שגוי; הראייה השנייה הובילה להבנה. "ראה" הוא מילה מנחה: הסיפור עוסק במעבר מראייה מבוהלת לראייה מבינה.
6. 6. לדוגמה: שמונה ימים; מתרחשים סביב הימים הקצרים בשנה; מעבר מחושך לאור; מצוקה שהופכת לשמחה ולהודאה.
7. 7. תשובה אישית; לדוגמה: גם רגע חשוך הוא חלק ממחזור, ואחריו יבוא אור.